

Bewust omgaan met Antipsychotica bij onbegrepen gedrag bij mensen met dementie

Studentenwerkboek

Voorwoord

Ongeveer 80% van de verpleeghuisbewoners met dementie heeft gedrag dat niet goed wordt begrepen. Denk aan onrust, agressie of afweergedrag. Soms wordt dat gedrag behandeld met antipsychotica. Deze middelen werken vaak niet goed hiertegen en geven soms ernstige bijwerkingen. Toch krijgt in Nederland nog ongeveer 25% van de verpleeghuisbewoners met dementie antipsychotica. Daarnaast blijkt dat artsen in zorginstellingen regelmatig de vraag, van zorgmedewerkers, te krijgen om antipsychotica voor te schrijven.

Voor je ligt het werkboek 'bewust omgaan met antipsychotica bij onbegrepen gedrag bij mensen met dementie' gericht op het MBO-onderwijs. Deze is tot stand gekomen door de samenwerking van het Universitair Kennisnetwerk Ouderenzorg Nijmegen (UKON) en ROC-Nijmegen. De inhoud is gebaseerd op 20 jaar onderzoek door het UKON en het Universitair Netwerk Ouderenzorg-UMCG, universitair medisch centrum Groningen. De uitkomsten van dit onderzoek zijn verwerkt tot het stappenplan antipsychotica, welke verpleegafdelingen helpt bij een grotere bewustwording en het verbeteren van de samenwerking op dit vlak. (Smeets, Gerritsen, Kordelaar van, Zuidema, & Koopmans, sd). Het stappenplan dient als basis voor deze lessenserie.

In de praktijk wisstelt het gebruik van de termen onbegrepen gedrag of probleemgedrag.

Daar waar onbegrepen gedrag staat kan ook probleemgedrag gelezen worden. De student wordt als zij weergegeven, hier kan ook hij gelezen worden.

Inhoud

Voorwoord	2
Algemene informatie.....	4
Deel 1: 'Houding, communicatie & samenwerking en externe mogelijkheden/beperkingen'	5
1. Activeren van voorkennis.....	6
2. Kern van de les	7
Houding	7
Communicatie met artsen.....	7
Communicatie met andere verzorgende en naasten.....	8
Communicatie met naasten	8
3. Afsluitende opdracht/ verdieping	9
Deel 2: 'Antipsychotica en de feiten'	10
1 Activeren van voorkennis.....	10
2 Kern van de les	10
3 Afsluiting les	12

Algemene informatie

Vorbereiding door de student

Om deze lessen goed te kunnen volgen is het nodig dat je enige ervaring hebt met onbegrepen gedrag bij mensen met dementie. Hoe kijk je tegen onbegrepen gedrag aan, hoe ga je ermee om en hoe wordt er binnen je werkveld over gecommuniceerd.

Opbouw van de lessen

De lessen zijn interactief opgezet. Er is ruimte voor het uitwisselen van ervaring en discussie. Dit biedt de mogelijkheid om kritisch naar de praktijksituatie waar je werkzaam bent te kijken.

Deze lessenserie is opgebouwd uit 2 lessen:

- **Deel 1** gaat over hoe je tegen het gebruik van antipsychotica aankijkt, hoe er over gecommuniceerd wordt en welke alternatieven er zijn.
Aan de hand van stellingen krijg je inzicht over je eigen rol, die van je collega's en die van de arts met betrekking tot het voorschrijven van antipsychotica.
- **Deel 2** gaat over antipsychotica en de feiten.
In deze les zal ingegaan worden op de werking, het effect en de bijwerkingen van antipsychotica..

Studentmateriaal

Dit werkboek wordt gebruikt bij beide lessen.

In dit werkboek kan je de vragen en opdrachten vinden die in de lessen worden gegeven.

Duur per lesdeel: 1- 1 1/2uur

Deel 1: ‘Houding, communicatie & samenwerking en externe mogelijkheden/beperkingen’

Doel les deel 1

Na deze les heb je meer inzicht welke rol jezelf hebt bij het voorschrijven van antipsychotica en dat een (betere) samenwerking met andere disciplines belangrijk is om het gebruik van antipsychotica terug te dringen. Je weet dat er alternatieve interventies zijn die een positieve uitwerking kunnen hebben op het gedrag van de bewoners.

Vorbereiding

Om deze les te kunnen volgen is het nodig om te weten hoe er met mensen met onbegrepen gedrag op je afdeling wordt omgegaan. Hiervoor verzamel je gegevens over de omgang met mensen met onbegrepen gedrag, door observaties, gesprekken met je collega's en rapportage gegevens.

1. Activeren van voorkennis.

Opdracht 1

Schrijf hieronder het antwoord op de volgende vraag en geef een voorbeeld wat je in de praktijk hebt meegemaakt:

“Wanneer spreek je van onbegrepen gedrag?”

Opdracht 2

Schrijf vervolgens hieronder het antwoord op de volgende vraag:

“Wat weet je al van antipsychotica?”

2. Kern van de les

Stellingen:

Om een beeld te krijgen hoe de situatie op je werkplek is en hoe jezelf tegenover antipsychotica aankijkt volgen er een aantal stellingen.

Houding

Hoe kijk je tegen het gebruik van antipsychotica aan?

Stelling	Eens	Oneens
Antipsychotica geven rust voor de bewoners zelf.		
Antipsychotica geven rust voor de andere bewoners.		
Sommige bewoners zijn zo versuft door antipsychotica, dat je maar beter kunt stoppen.		
Soms vindt een collega iets probleemgedrag, terwijl ik dat geen probleemgedrag vind.		
Soms doet een bewoner het zo goed op antipsychotica, dat je dan niet moet stoppen.		
Antipsychotica geven heftige bijwerkingen.		

Communicatie met artsen

Denk eens terug aan een situatie waarin er discussie was over een bewoner die met antipsychotica zou starten van stoppen. Wil je vanuit die situatie de volgende stellingen beantwoorden?

Stelling	Eens	Oneens
Het bespreken van probleemgedrag van de bewoner werd in een begin stadium bij de arts aangegeven.		
Vanuit de zorg kwam de vraag aan de arts om met medicatie te beginnen.		
We moesten de arts overtuigen om antipsychotica voor te schrijven.		
De arts heeft vooraf overlegd met de zorg over het wel of niet voorschrijven van antipsychotica.		
Ik heb bij de arts aangegeven dat het geven van antipsychotica bijwerkingen en risico met zich meebrengt.		
Mijn mening telt en wordt serieus genomen.		
Bij het besluit om bij een bewoner te stoppen met antipsychotica werd er naar mijn mening gevraagd.		

Communicatie met andere verzorgende en naasten

Hoe moeilijk of makkelijk is het voor jou om met je collega's over goede zorg te praten?

Stelling	Moeilijk	Makkelijk
Verschillen: Als ik merk dat een ander bepaald gedrag geen probleem vindt en ik wel, geef ik dat aan.		
Effectiviteit: Ik bespreek met mijn collega's dat antipsychotica niet altijd werken.		
Leren: Ik probeer te leren van mijn collega's, hoe zij (op een goede manier) met probleemgedrag van bewoners omgaan.		
Bijwerkingen: Ik bespreek de bijwerkingen van antipsychotica met mijn collega's.		
Kwetsbaarheid: Ik durf te laten zien dat ik de omgang met bewoners met probleemgedrag soms lastig vind.		

Beantwoord de volgende vragen voor de nabespreking:

- Wat maakt dat iets lastig voor je is?
- Wat maakt dat iets makkelijk voor je is?
- wat zou helpen om iets wat lastig is, makkelijker te maken?

Communicatie met naasten

Wat bespreek je wel en wat niet met naasten; familie en/of vertegenwoordigers of mantelzorgers?

stelling	Doe ik wel/ mee eens	Doe ik niet/ niet mee eens
Oplossing: ik probeer samen met naasten oplossingen te vinden voor probleemgedrag.		
Oorzaak: Ik vraag me aan naasten of zij de problemen herkennen en kunnen herleiden naar een oorzaak?		
Omgang: Ik bespreek met naasten hoe ik het beste om kan gaan met de bewoner.		
Effectiviteit: Ik bespreek met naasten of de bewoner eerder medicatie voor probleemgedrag heeft gehad en het effect daarvan.		
Bijwerkingen: Ik bespreek met naasten of zij bijwerkingen zien bij gebruik van medicatie.		

Bespreekpunten:

- Wat is je visie over het betrekken van naasten bij de keuze om over te gaan op medicatie bij probleemgedrag?
- Wat bespreek je wel en wat bespreek je niet?

Welke alternatieven voor antipsychotica zijn er?

Psycholoog.

- Hoe vaak wordt een psycholoog ingeschakeld bij een bewoner met probleemgedrag?
- Wat was de bijdrage van de psycholoog?

Welke interventies/ toepassing heb je zelf (weleens) gebruikt?

- Snoezelen
- Toepassen van PDL zorg (Passiviteit van het dagelijks leven)
- Muziektherapie
- Aromatherapie
- Leuke activiteiten
- Bewegingstherapie

Beantwoord de volgende vragen:

- Wat houden deze interventies in?
- Wat zijn voor jou redenen om ze wel of niet toe te passen?

3. Afsluitende opdracht/ verdieping

- Zoek op welke alternatieve behandelmethoden er nog meer zijn bij probleemgedrag bij dementerenden?
- Hoe kan je probleemgedrag verminderen bij dementerenden?

Bronnen:

- <https://www.zorgvoorbeter.nl/zorg-en-dwang/psychofarmaca/alternatieven-vrijheidsbeperking>
- <https://www.zorgvoorbeter.nl/probleemgedrag-ouderen>
- https://modernedementiezorg.nl/upl/beleving_en_gedrag/Verminderen%20van%20Agitatie%20bij%20dementerende%20ouderen.pdf

Uitkomsten worden de volgende les besproken.

Vorbereiding voor de volgende les: Onderzoek welke antipsychotica er op je afdeling/ werk wordt gegeven. Dit kan je doen door in gesprek te gaan met je collega's en de medicatielijsten te bekijken.

Deel 2: 'Antipsychotica en de feiten'

Vorbereiding

Om deze les goed te kunnen volgen is het goed dat je weet welke antipsychotica er op je afdeling wordt gegeven. Neem een lijstje met namen van deze medicatie mee naar de les. De gegevens kan je uit de medicatielijsten halen.

Terugblik op de vorige les

Afsluitende opdracht / verdieping vorige les:

- Zoek op welke alternatieve behandelmethoden er nog meer zijn bij probleemgedrag bij mensen met dementie?
- Wat zou je nog meer kunnen doen om probleemgedrag bij mensen met dementie te verminderen?

Je docent zal vertellen hoe je kan aangeven welke gegevens je hebt verzameld.

Doel

Na deze les weet je meer over het starten met antipsychotica, het effect van het gebruik van antipsychotica en hoelang er mee door gegaan kan worden.

1 Activeren van voorkennis

Opdracht: Welke medicatie wordt er op de afdeling gegeven?

Op de placemat die midden op tafel ligt, zie je 4 vlakken aan de buitenrand. Ieder maakt gebruik van 1 vlak.

- Vul in het vlak in de buitenste rand van de placemat welke antipsychotica er op jouw afdeling wordt gegeven.
- Bespreek met elkaar wat iedereen heeft opgeschreven.
- Schrijf in het middelste vlak de gezamenlijke antipsychotica op.
- Per groepje wordt er plenair een inventarisatie gemaakt over de meest voorkomende middelen.

2 Kern van de les

Indicatie

Antipsychotica zijn bij de vormen van probleemgedrag niet bewezen. Omdat ze wel bijwerkingen kunnen hebben, (waaronder zeer ernstige zoals beroerte, longontsteking of zelfs vroegtijdig overlijden, maar ook andere bijwerkingen), is het belangrijk goed te kijken of ze met de juiste indicatie worden voorgeschreven.

Vragen:

1. Een arts mag, behalve in acute situaties, niet zomaar antipsychotica voorschrijven als een bewoner agressief is. Wat moet er eerst gebeuren?
 - A. Antipsychotica voor 'zo nodig' voorschrijven
 - B. Psychosociale interventies proberen
 - C. Uitzoeken waardoor de bewoner agressief is
 - D. Andere psychofarmaca voorschrijven dan antipsychotica.

2. Tijdens het onderzoek is er gekeken of antipsychotica met de juiste indicatie werden voorgeschreven volgens de Verenso richtlijn probleemgedrag. Wat denk je: hoeveel procent werd berekend met een indicatie?
 - A. 44%
 - B. 56%
 - C. 72%

Bijwerkingen.

Opdracht

Neem het lijstje met de namen van de medicatie, die jullie aan het begin van de les hebben verzameld. Verdeel de medicatie onder je mede studenten in jullie groepje en zoek op welke bijwerkingen deze middelen hebben. Kijk naar de bijwerkingen die vaak voorkomen (>10 en/of 1%-10%)

Bijwerking met betrekking tot					
Naam antipsychotica	Gedrag	Mond/ogen	Buik (maag/darmen en urinewegstelsel)	Spiere	Gewrichten

Vraag:

3. Wanneer weet je dat een klacht een bijwerking is?
 - Als deze is ontstaan (kort) na het starten van antipsychoticum.
 - Als deze erger is geworden na het starten van antipsychoticum.
 - Als er niets anders is veranderd na het starten van antipsychoticum.

4. Tijdens het onderzoek is gekeken hoeveel % van de antipsychotica na 3 maanden werd geëvalueerd. Hoeveel % werd tijdens gebruik van antipsychotica na 3 maanden geëvalueerd?
- A. 32%
 - B. 48%
 - C. 59%

Stelling:

Welke stelling(en) over het stoppen van antipsychotica zijn correct?

- A. De arts zou zo snel mogelijk moeten stoppen nadat de situatie tot rust is gekomen.
- B. De arts kan beter niet stoppen als de bewoner baat lijkt te hebben bij antipsychotica.
- C. De ogen en oren van de verzorgende zijn heel belangrijk bij het stoppen van antipsychotica.

Vraag:

Tijdens het onderzoek werd gekeken hoelang antipsychotica werd voorgeschreven.

Hoeveel % werd te lang voorgeschreven?

- A. 37%
- B. 47%
- C. 76%

3 Afsluiting les

Schrijf hieronder het antwoord op de volgende vragen:

- Welke invloed zou je uit kunnen oefenen bij het voorschrijven van antipsychotica?

- Wat zou je aan de huidige situatie willen veranderen?

- Op een schaal van 0 – 10 welk cijfer zou je jezelf willen geven als het gaat om kennis over het gebruik van antipsychotica?
